

BLENDOW

LEXNOVA

LEXNOVA NYHETER

HD: Påskupplopp var blåjussabotage men inget gemensamt agerande

Publicerad

14 MAR 2023

Högsta domstolen håller inte med underinstanserna om att samtliga i folkmassan vid påskupploppet i Örebro har agerat tillsammans och i samförstånd med varandra. Men stenkastningen utgör grovt sabotage mot blåljusverksamhet. Straffen sänks dock rejält och den polis som tillerkändes skadestånd blir nu utan ersättning.

Fyra män åtalades i Örebro tingsrätt i ett av flera mål för sin inblandning i upploppen i Sveaparken i april 2022. Den danske extremisten Rasmus Paludan hade samma dag beviljats tillstånd för en sammankomst i förorten Vivalla, där han bland annat tänkte bränna en koran. På grund av tvingande säkerhetsskäl beslutade Polisen att ändra platsen för sammankomsten till den centralt belägna Sveaparken.

Med tiden började dock missnöjda människor samlas runt avspärningarna i parken - och det hela utvecklades snabbt till ett fullskaligt upplopp. Utvecklingen gjorde att sammankomsten aldrig blev av - och Paludan var aldrig själv på plats.

Sent på eftermiddagen bröt folkmassan på platsen igenom kravallstaket som fanns på platsen och närmade sig polis som fanns på plats för att upprätthålla ordningen. Redan då började stenar kastas i riktning mot poliserna och under de följande timmarna kom våldet att eskalera. Åtminstone 200 personer har i efterhand bedömts vara på plats i parken och polisen gjorde flera försök att skingra folkmassan. Först skedde detta genom rusningar - och senare med hjälp av polisbussar som anlant som förstärkning.

Polisens åtgärder visade sig dock fruktlösa och vid 19-tiden valde man att blåsa av den planerade sammankomsten och planera en reträtt. Bedömningen var då att ordningen inte gick att upprätthålla och att sammankomsten med hänsyn till säkerhetsläget inte skulle kunna genomföras. Enligt uppgifter från poliser på plats var det i samband med reträtten som angreppen intensifierades som mest. När de sista poliserna lämnade Sveaparken stod flera polisbilar i brand och en av de sista polisbilarna som lämnade platsen utsattes också för aktivt våld från folkmassan.

De fyra männen hade samtliga kastat stenar och även gjort sig skyldig till annans våldsutövning på platsen, enligt åtalet. De hade även genom sitt agerande och närvaro på platsen utgjort en del i den samlade händelsen och uppmuntrat övriga gärningsmän i deras brottsliga gärning, ansåg åklagaren.

Tingsrätten ansåg också att åtalet - som bland annat lutade sig mot videoupptagningar från händelsen - var styrkt. Enligt domstolen var det uppenbart att männen valt att delta i våldsanvändningen mot poliserna och att de agerat tillsammans och i samförstånd med övriga deltagare i folkmassan. De skulle därför ta "fullt straffrättsligt ansvar för det inträffade".

Våldet hade varit massivt och utsatt enskilda poliser för direkt livsfara och det var enligt tingsrätten inget tvivel om att blåljussabotaget skulle rubriceras som grovt. Domstolen noterade bland annat att redan ett enstaka kasta med en gatsten mot en person är att bedöma som grov misshandel eller försök till detta och närmar sig minimistraflet för grovt blåljussabotage. Männen dömdes till fängelse i mellan två till sex år, utifrån sin inblandning.

Göta hovrätt delade uppfattningen att åtalet var styrkt och att brotten skulle bedömas som grova. Det omfattande våldet har tvingat poliserna på platsen att fly från en polisverksamhet som avsett att skydda grundlagsskyddade rättigheter. Gärningen har också sammantaget utgjort ett "synnerligen allvarligt angrepp" på demokratin och därför varit "påtagligt samhällsfarlig".

Hovrätten bedömde, till skillnad från tingsrätten, att tre av männen skulle anses ha medverkat i samma utsträckning och inte i olika grad som tingsrätten ansåg. Påföljden bestämdes för två av dessa till fem års fängelse - samtidigt som en tredje man fick fem och ett halvt år, eftersom han även fälldes för hot våld mot tjänsteman.

En av männen hade dock enligt hovrätten endast medverkat i mindre mån. Påföljden ändrades därför från två till ett års fängelse för honom.

Två av männen som fick 5 respektive 5,5 års fängelse överklagade till Högsta domstolen. Den fråga som emottogs med största intresse är om Högsta domstolen skulle anse att det var fråga om våldsamt upplopp och/eller sabotage mot blåljusverksamhet och vilka påföljderna skulle bli. När det gäller brottskonkurrens mellan de bägge brotten säger HD att "Med hänsyn till de stora skillnaderna i straffskalorna måste grovt sabotage mot blåljusverksamhet i de flesta fall konsumera våldsamt upplopp".

HD skriver att om två eller flera personer har agerat tillsammans och i samförstånd när ett brott begås, kan samtliga deltagande vara att anse som gärningsmän utan att alla eller ens någon av dem uppfyller brottsbeskrivningen. Det har inte någon avgörande betydelse vilka uppgifter var och en har haft att utföra vid brottet. (Se "Bussen i Östberga" NJA 2017 s. 531 p. 44, jfr t.ex. "Akallarånet" NJA 2006 s. 535.

En förutsättning för att de inblandade ska dömas för att ha handlat tillsammans och i samförstånd är att de har haft uppsåt att agera gemensamt; att flera personer var för sig haft uppsåt att utföra samma straffbelagda gärning är inte tillräckligt.

Med hänsyn till att konstruktionen innebär att personer som agerar gemensamt och i samförstånd ansvarar för det gemensamma är det, menar HD, av rättssäkerhetsskäl centralt att beviskravet beträffande de omständigheter som ligger till grund för att tillämpa konstruktionen upprätthålls (jfr "Mordet vid busshållplatsen" Högsta domstolens dom den 14 februari 2023 i mål B 5952-21 p. 15).

Brottet sabotage mot blåljusverksamhet är konstruerat på ett annat sätt än våldsamt upplopp.

Straffbestämmelsen knyter inte an till vad en grupp av personer har gjort eller vad gruppen har haft för uppsåt utan den utgår från individens gärningar och uppsåt. För att en deltagare i en folksamling, vid tillämpningen av denna straffbestämmelse, ska kunna hållas ansvarig för gärningar som har utförts av någon annan i folksamlingen måste det därför finnas grund för ett sådant ansvar i allmänna regler och principer om medverkan.

Det sagda innebär att den som har deltagit i ett upplopp, som bedöms utgöra sabotage mot blåljusverksamhet, som utgångspunkt inte kan hållas straffrättsligt ansvarig för alla de gärningar som begås vid detta upplopp.

Att en enskild deltagare i ett större angrepp mot en blåljusverksamhet inte kan hållas ansvarig för alla gärningar som begås vid angreppet innebär inte att folksamlingens sammantagna agerande saknar straffrättslig betydelse. Vid bedömningen av brottets allvar är sammanhanget som gärningarna begås i av stor vikt. Att kasta sten mot polisen inom ramen för ett större angrepp där många andra personer deltar och där graden av våldsutövning är hög bör t.ex. i regel ses som betydligt allvarligare än om motsvarande gärning begås utan en sådan inramning.

En förutsättning för att sammanhanget på beskrivet sätt ska kunna ges genomslag vid straffvärdebedömningen är att gärningsmannen har varit medveten om sammanhanget.

Tingsrätten och hovrätten har ansett att samtliga i folkmassan som deltagit i angreppet har agerat tillsammans och i samförstånd med varandra.

Enligt HD finns det inte stöd för påståendet att samtliga som deltagit i oroligheterna har agerat tillsammans och i samförstånd med varandra. I målet finns inte heller någon närmare utredning om i vilken utsträckning och på vilket sätt de två männen har varit delaktiga i de delar av händelseförloppet som i gärningsbeskrivningen inte specifikt kopplas till dem. Det som hovrätten, enligt vad som har antecknats i domen, har funnit utrett beträffande deras agerande kan inte anses innefatta att de har medverkat i dessa delar på ett sådant sätt som kan grunda straffrättsligt ansvar (jfr p. 39 och 40).

Vid prövningen av åtalet för grovt sabotage mot blåljusverksamhet ska de tilltalade männen därför hållas ansvariga enbart för de delar av gärningsbeskrivningen som konkret kopplas till deras agerande.

Det finns, enligt, HD, inte stöd för påståendet att samtliga som deltagit i oroligheterna har agerat tillsammans och i samförstånd med varandra. I målet finns inte heller någon närmare utredning om i vilken utsträckning och på vilket sätt de två männen har varit delaktiga i de delar av händelseförloppet som i gärningsbeskrivningen inte specifikt kopplas till dem. Det som hovrätten, enligt vad som har antecknats i domen, har funnit utrett beträffande deras agerande kan inte anses innefatta att de har medverkat i dessa delar på ett sådant sätt som kan grunda straffrättsligt ansvar (jfr p. 39 och 40).

Vid prövningen av åtalet för grovt sabotage mot blåljusverksamhet ska männen därför hållas ansvariga enbart för de delar av gärningsbeskrivningen som konkret kopplas till deras agerande

Det angrepp mot polisen som männen utfört har varit ägnat att allvarligt försvåra eller hindra polisens verksamhet, som vid tillfället gick ut på att se till att en planerad allmän sammankomst kunde genomföras. Polisens uppdrag på platsen hörde till den brottsbekämpande verksamheten (jfr p. 11). Därmed uppfyller de två människors gärningar även rekvisiten för sabotage mot blåljusverksamhet.

Männen har båda deltagit aktivt och under hela den tid som angreppet pågick, bland annat genom att upprepade gånger kasta stenar mot poliser. Deras gärningar har vidtagits inom ramen för ett omfattande

och allvarligt angrepp. Det har varit fråga om en stor folksamling som har gått till ett hänsynslöst angrepp mot poliser, polishundar och polisfordon. Graden av våldsanvändning har varit hög och angreppet har pågått under mer än två timmar. Det finns också skäl att se särskilt allvarligt på det förhållandet att angreppet riktade sig mot polisens arbete med att möjliggöra genomförandet av en grundlagsskyddad allmän sammankomst.

Det är utrett att männen, i vart fall i stora drag, har varit medvetna om omfattningen och karaktären på det angrepp mot polisen som de deltog i.

Sammantaget bör männens gärningar bedömas som grovt sabotage mot blåljusverksamhet. De ska därför dömas för grovt sabotage mot blåljusverksamhet och inte våldsamt upplopp (jfr p. 28).

Männen döms till tre års respektive tre år och tre månaders fängelse.

Polismannen som tilldömdes 20 000 kronor i skadestånd i hovrätten blir lottlös. Skyddsintresset för straffbestämmelsen om sabotage mot blåljusverksamhet är primärt blåljusverksamheterna och inte de enskilda företrädarna för dessa verksamheter. Av detta följer att enskilda personer normalt inte har rätt till kränkingsersättning på grund av ett sådant brott. För det fall att det straffbara handlandet innefattar moment som får anses även ha varit riktade särskilt mot en eller flera företrädare för den aktuella verksamheten bör dock undantag kunna göras. Det gäller under förutsättning att samma kränkning inte har kunnat beaktas i anslutning till ett åtal för brott mot person (jfr p. 25).

Utredningen visar inte att någon av de gärningar som männen döms för har varit riktade särskilt mot den aktuella polismannen. Ersättning ska därför inte utgå.

Mikael Kindbom

Instans: Högsta domstolen

Rättsområden: [Brott mot samhället](#), [Brott mot person](#), [Tryck- och yttrandefrihet](#), [Polis](#), [Ordning och säkerhet](#), [Påföljd](#)

LEXNOVA NYHETER

Juridisk nyhetsbevakning och rättsdatabas

Blendow Lexnova är Sveriges mest omfattande juridiska nyhetstjänst. Vår bevakning innefattar rättsfall, lagstiftning och förarbeten inom samtliga rättsområden. Genom skräddarsydda bevakningsprofiler säkerställer du kontinuerlig uppdatering av rätt information och slipper nyhetsflöden som inte berör dig.

Läs mer på lexnova.se/nyheter